

Nebojša Petrović, *Studentski centar, Novi sad*

POLOŽAJ HRVATA U VOJVODINI NEPOSREDNO NAKON DRUGOG SVETSKOG RATA

Sažetak: Suprotstavljeni nacionalni i politički interesi u Kraljevini SHS, a pre svega strahote koje su nosili fašistička ideologija i Drugi svetski rat povećali su netrpeljivost između Srba Hrvata u Vojvodini. Smirivanje nacionalnih strasti i iskorenjivanje šovinizma bio je bitan preduslov izgradnje socijalizma i učvršćivanja KPJ na vlasti. Razbijanje HSS i borba protiv religije pasiviziralo je Hrvatsko stanovništvo i dodatno ga približilo Rimokatoličkoj crkvi.

Položaj Hrvata u Vojvodini neposredno posle drugog svetskog rata u velikoj meri determinisan je društvenim i političkim prilikama koje su predhodile ovom periodu, kao i istorijskim okolnostima koje su odredile ukupnost srpsko-hrvatskih odnosa. Lako je uočiti primere izražavanja prijateljskih veza, kao i političkih dogovora za borbu protiv zajedničkog neprijatelja ali i primere sukobljavanja i krajnjeg neprijateljstva. Život u zajedničkoj državi SHS veoma brzo otkriva oštrinu oprečnih i suprotstavljenih interesa i budi sumnju u mogućnost i opravdanost zajedničkog života. Centralizacija vlasti na kojem je insistirao Dvor i srpska politička elita, izazivao je otpor, naročito Hrvata koji su imali izgrađene institucije autonomne vlasti i bili spremni da svim sredstvima brane vekovima stican autonoman položaj Hrvatske.

Nastojanje hrvatskih političara za temeljnim preuređenjem države kojim bi i Vojvodina dobila status federalne jedinice, direktno je suprotstavljen srpskom viđenju Vojvodine, kao sastavnom delu srpskog nacionalnog prostora. Mukotrpani pregovori oko granica Banovine Hrvatske, definitivno su pravac srpsko-hrvatskih odnosa usmerili ka kategorijama „mi i oni“.

Drugi svetski rat je suprotstavljene političke interese dva bliska naroda preobrazio u borbu do istrebljenja. Ustaški zločini u Sremu ostavili su teške posledice na budućnost srpsko-hrvatskih odnosa u Vojvodini. Dok su kraj

rata Hrvati dočekali sa strahom od osвете, lokalno stanovništvo a naročito velike mase kolonista videlo je u svim Hrvatima zločince i fašiste.¹

Tolerisanje netrpeljivosti između Srba i Hrvata, moglo je da ugrozi političku stabilnost Jugoslavije. Stoga je KPJ još od početka rata naglašavala potrebu za jedinstvom svih naroda.² Međutim, nedovoljna ideološka upućenost njenih članova naročito u Mesnim narodnim odborima kolonističkih mesta, predstavljao je jedan od najvećih problema koji je stajao pred novom vlašću u Vojvodini. Istina, još u ratnim godinama kod predstavnika komunističkog pokreta uočljiv je srpsko-hrvatski sukob oko Srema. Ideja o Sremu kao hrvatskom prostoru, koju su zastupali hrvatski komunisti nalazila je potporu u činjenici da je Srem još za vreme Austro-Ugarske smatran kao „pokrajina“ Hrvatske. Nasuprot tome, kod vojvođanskih komunista postojala je razvijena svest da je Srem deo Vojvodine.³ CK KPJ smatrao je da je u interesu jačanja partijske organizacije i daljeg razvitka narodnooslobodilačke borbe neophodno da Srem sa linijama Vukovar-Vinkovci-Županja pripada području Pokrajinskog komiteta Vojvodine.⁴

Pravni status Vojvodine rešen se na VII pokrajinskoj konferenciji 6 aprila 1945. kada su se predstavnici svih naroda izjasnili za ulazak Vojvodine u zajednicu sa federalnom Srbijom. Potpredsednik GNOOV-a, Petar Masnić govorio je na ovoj sednici u ime vojvođanskih Hrvata i podvukao da su oni svesni toga „da nacionalni, geografski i politički momenti govore za to da Vojvodina bude u sastavu federalne jedinice Srbije, kao autonomna pokrajina.“⁵

Položaj Vojvodine u novoj državi regulisan je odlukom AVNOJ-a od 10. avgusta 1945. godine. Naime, na inicijativu vojvođanskih poslanika, AVNOJ je doneo odluku o priključenju autonomne Vojvodine federalnoj Srbiji. Zatim je Predsedništvo Narodne Skupštine Srbije, donelo 3. septembra 1945. godine Zakon o ustanovljenju i ustrojstvu Autonomne Pokrajine Vojvodine.⁶

Međutim politička situacija u Vojvodini 1945. godine ne može se oceniti kao stabilna. Najkrupniji problem je nacionalna netrpeljivost između Srba i Hrvata u Sremu, kao i nepravilan pristup i greške Partije prema Hrvatima i njihovom inkorporiranju u javni život te oblasti. Veliki problem u

---

¹ „Na zbor partije u Golubincima došla samo dvojica Hrvata a prisutni Srbi smatraju da su ta dvojica došla da špijuniraju“ Zapisnik sa sednice PK KPS za Vojvodinu 26.06.1946.

² „Kao što dalja sudbina naroda Jugoslavije zavisi u prvom redu od jedinstva njene radničke klase, tako i sudbina naroda Vojvodine zavisi od našeg jedinstva. Složite svoje narode da bi ih kao jedinstvenu celinu mogli voditi u borbu protiv okupatora i ugnjetača“, Ljubica Vasilić, Građa za istoriju Vojvodine, Pokrajinski komitet KPJ za Vojvodinu 1941 – 1945. knj.7, Novi Sad – Sremski Karlovci, 1971, str. 6, 7

³ Ljubodrag Dimić, Istorija srpske državnosti, Novi Sad, 2001, str.271.

⁴ Jelena Popov, Srbija i Vojvodina, Novi Sad, 2001, 27-28

⁵ Jelena Popov, Isto, 39

⁶ Janko Nicović, *Ustavni razvoj Srbije 1804-2006*, Beograd, 2007, 313

rešavanju nacionalnog pitanja u prvim godinama posle Drugog svetskog rata stvarala je politička neaktivnost većine nacionalnih zajednica u Vojvodini. Nacionalni sastav Partije, ali i državnih organa, naročito na selima, nije odgovarao nacionalnoj strukturi Vojvodine. Takvo stanje ne može se sasvim dobro objasniti tvrdnjom da su Srbi pokazali najveću aktivnost, kako političku tako i u naporima u izgradnji nove države. Naime, partijske organizacije u nacionalno mešovitim selima nisu imale iskren stav ni prema Hrvatima niti prema nacionalnim manjinama. Mesni narodni odbori ne samo što nisu vodili borbu protiv nacionalne mržnje, već su često raspirivali nacionalnu netrpeljivost. Sreski komiteti nisu vodili računa o niskom nivou „političke svesti” članstva, naročito u kolonističkim mestima tako da su ovi MNO bili podesna organizaciona forma za raspirivanje šovinizma. Nacionalna netrpeljivost između Srba i Hrvata i nedovoljna politička aktivnost predstavnika hrvatskog naroda u Vojvodini, naročito u sremskim selima, posebno je uznemiravala Pokrajinski komitet.

Najvažniji zadatak vlasti u Vojvodini posle ukidanja Vojne uprave 1945. god. odnosio se na „popravljanje“ njenog nacionalnog sastava. Naime, analizom nacionalnog sastava narodnooslobodilačkih odbora od mesnih, preko gradskih, sreskih i okružnih do Glavnog NOO Vojvodine utvrđeno je da su favorizovani Srbi, i to na štetu kako Hrvata tako i nacionalnih manjina – Mađara, Slovaka i Rumuna. Dosseljeni kolonisti su označeni kao vinovnici netrpeljivosti prema Hrvatima i nacionalnim manjinama.⁷ Isti izveštaj neravnomernu zastupljenost Hrvata ali i Mađara u organima vlasti potkrepljuje sledećim podacima: „U Glavnom narodnooslobodilačkom odboru za Vojvodinu od 45 članova bilo je u maju 1945. godine, 39 Srba, 4 Hrvata i 2 Mađara. U okružnom odboru Sremska Mitrovica od 12 članova jedan je bio Hrvat i jedan Slovak, a ostali Srbi. U mesnom odboru Ruma nalazilo se 20 Srba i jedan Hrvat, a Gradskom NOO od 27 članova svi su bili Srbi osim dva Hrvata. U okružnom NOO Subotica nalazio se samo jedan Mađar.⁸ Pored neravnomernog nacionalnog sastava narodnooslobodilačkih odbora ukazuje se i na „nepravilan odnos“ prema nacionalnom pitanju u Sremu, somborskom i subotičkom okrugu. Tako je, mesni odbor u Sremskoj Mitrovici krajem januara 1945 naredio je samo Hrvaticama da idu na rad na „otkopavanju streljanih Srba“ ili u Šidu na „kuluk“ su išli samo Hrvati.⁹

Partija je nastojala da ovakvo stanje sanira, povećanim učešćem Hrvata i nacionalnih manjina u organima vlasti. Međutim, partijske organizacije u nacionalno mešovitim selima imale su negativan stav prema omasovljavanju Partije predstavnicima hrvatskog naroda. Kada se na sastancima diskutovalo o prijemu ili kandidovanju, „iznalazili su se raznorazni razlozi, prema kojima ljudi o kojima se diskutuje ne mogu biti primljeni, te bili su u ustašama, te

---

⁷Branko Petranović, Momčilo Zečević, Jugoslovenski federalizam-ideje i stvarnost II Beograd, 1987, 145

⁸ Isto

⁹ Isto, 146

neće da rade itd.”¹⁰. Zanimljivo je da u Somborskom okrugu 1946. godine nije radio nijedan učitelj Hrvat. Bilo je i slučajeva slanja Hrvata sa nemačkim prezimenima u logor.¹¹

Sektaškom odnosu partijskih organizacija prema Hrvatima posvećena je velika pažnja na VII konferenciji PK KPS. U prvoj tački Rezolucije takav odnos definisan je kao sprečavanje Hrvata i nacionalnih manjina da stvaraju posebne organizacije Fronta, AFŽ-a, da imaju posebne kulturne priredbe itd. Stoga je partijskim organizacijama naloženo da u potpunosti sprovedu partijsku liniju po nacionalnom pitanju i da brzo ispravljaju sve greške. Svi komiteti, počev od PK pa do MK, imali su da izrade plan rada sa Hrvatima i nacionalnim manjinama tako da konstantno pretresaju njihove posebne potrebe, i to kako one u pogledu organizovanja i aktiviranja Hrvata i nacionalnih manjina, tako i njihove prosvetne, političke, kulturne i ekonomske potrebe. Naloženo je i otvaranje posebnih odbora AFŽ-a i USAOJ-a za Hrvate i nacionalne manjine.¹²

U sremskim selima preovlađivali su loši odnosi između srpskog i hrvatskog stanovništva. I pored velikog napora Partija nije uspela da političkim radom postigne zbližavanje između dvaju naroda. Hrvati su se trudili da iskažu političku nezainteresovanost tako što se na konferencije uopšte nisu odazivali. Partijski rukovodioci često su konstatovali je da je nizak politički i teorijski nivo partijskih kadrova glavni uzrok nacionalnih sukoba u Sremu i političke izolacije Hrvata.

Međutim, i u narednoj godini, usled objektivnih teškoća, ali i mnogobrojnih propusta, nacionalni sastav partijskih organizacija nije se bitno promenio.

Vojvodina je 1947. godine imala 1.668.982 žitelja.¹³ Od toga:

Srba	692.609
Hrvata	139.887
Slovenaca	5.341
Slovaka	71.398
Čeha	3.207
Rusina	20.084
Bugara	3.055
Rusa	3.952
ostalih Slovena	2.059
svega Slovena	1.153.93

---

¹⁰ AV. F.334. a.j.388

¹¹ AV. F.334. a.j.77

¹² AV. F.334. Rezolucija VII pokrajinske konferencije

¹³ AV. F.334. Godišnji izveštaj PK KPS za Vojvodinu 1947. god.

Mađara	416.274
Rumuna	59.316
Jevreja	4.014
Roma	18.641
Nemaca	10.047
ostalih	6.752
svoga neslovena	515.044

Ako uporedimo nacionalni sastav Partije krajem 1946. godine sa onim krajem novembra 1947, možemo uočiti određene tendencije:¹⁴

	krajem 1946.	novembar 1947.	razlika
Srbi	21.433	22.757	+1.324
Hrvati	1.476	1.660	+196
Slovenci	135	127	-8
Makedonci	175	193	+18
Crnogorci	1.797	2.119	+322
Muslimani	51	60	+4
Mađari	1.430	1.486	+56
Slovaci	415	451	+36
Rusini	209	251	+42
Rumuni	129	161	+32
ostali	249	213	-36

Na osnovu ovih podataka možemo videti odnos svake nacionalne zajednice u Vojvodini prema KPJ, kao i utucaj i ugled koji je ona imala kod svih naroda u Vojvodini.

Kao što se može primetiti, ogroman broj članova KPJ su Srbi. S druge strane, veoma mali porast u 1947. godini u odnosu na prethodnu beleži se kod Hrvata i nacionalnih manjina – Mađara, Slovaka, Rusina i Rumuna.

Borbi protiv šovinizma posvećena je velika pažnja i na VIII pokrajinskoj konferenciji, koja je održana novembra 1948. godine. U cilju popravljavanja nacionalnog sastava partijske organizacije u Rezoluciji konferencije istaknuta je neophodnost borbe protiv šovinizma u partijskim organizacijama, ali i potreba da se svim sredstvima političko-ideološkog rada „učvršćuje bratstvo i jedinstvo svih nacionalnosti u Vojvodini i nastavi borba za dalje omasovljavanje Narodnog fronta iz reda nacionalnih manjina.”¹⁵

¹⁴ Isto.

¹⁵ AV. F.334. VIII pokrajinska konferencija KPS za Vojvodinu, 23-25 novembar 1948. god.

Slaba politička aktivnost hrvatskog stanovništva u Vojvodini u prvim godinama posle Drugog svetskog rata, može se tumačiti i velikim ugledom koji je uživala HSS na ovim prostorima. Naime, kraj rata KPJ je dočekala kao vladajuća politička snaga u sistemu nove države. Proces srastanja partijske i državne vlasti nastavio se i posle rata. Istina, u Narodnom frontu Jugoslavije, kao specifičnoj političkoj organizaciji, nalazile su se i građanske stranke. Ključna okolnost koja je doprinela stvaranju NFJ bio je politički kompromis vođstva KPJ sa delom jugoslovenskih građanskih stranaka okupljenim oko Šubašićeve emigrantske vlade, do kojeg je došlo pod pritiskom međunarodnih faktora i odnosa snaga u antifašističkoj koaliciji. Radi svoje međunarodne „legalizacije” KPJ je morala da prihvati slobodu političkog delovanja i stranačkog organizovanja građanskih snaga u novoj državi.¹⁶ Međutim, KPJ je tim strankama nametnula obavezu prihvatanja programa NFJ i na taj način umanjila njihov značaj i suzila prostor političkog delovanja. Praktično, ona je uspešno manifestovala svoj program i političku akciju upravo kroz NFJ.

HSS je kroz borbu za rešavanje hrvatskog pitanja u Kraljevini Jugoslaviji izrastao u snažan nacionalni pokret hrvatskog naroda. Ta stranka uživala je znatnu podršku hrvatskog stanovništva u velikom delu Srema i severne Bačke. I pored činjenice da ju je u jednom periodu podržavala i Kominternu, ta stranka je, slično kao i ostale građanske stranke u međuratnom periodu, izražavala nepoverenje i antagonizam prema KPJ, smatrajući je prevratničkom organizacijom, koja je ugrožavala osnovne duhovne vrednosti hrvatskog seljaštva.

Vođstvo stranke za vreme NDH ne želi da vezuje sebi ruke javnom saradnjom sa ustašama, dok na drugoj strani od prvog dana ustanka zauzima nedvosmisleno neprijateljski stav prema NOP-u. Bilo koji vid saradnje sa partizanskim pokretom odbacuje se u prvim godinama rata. Od privrženih članova stranke traži se mir, pasivnost i iščekivanje događaja.¹⁷

S druge strane, u HSS-u je postojao i deo članstva koji se zalagao za radićevski program hrvatskog seljačkog pokreta i saradnju sa KPH. Tako je juna 1943. godine održano Prvo zasedanje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske, na kojem je od ukupno 63 delegata prisustvovalo i oko 25 haesesovaca, koliko ih je i izabrano u Izvršni odbor i Plenum ZAVNOH-a.¹⁸

Članovi koji su prišli NOP-u po završetku rata prestali su biti samo disidenti HSS i postali su predstavnici nove, od KPJ prihvaćene obnovljene HRSS. Legalno političko delovanje nove stranke bilo je u određenoj meri

---

¹⁶ Jelena Popov, *Narodni Front u Vojvodini 1944-1953*, Novi Sad, 1986, 137.

¹⁷ Branko Petranović, *Vođstva seljačkih stranaka (HSS, SZ NSS) i narodnooslobodilački pokret*, „Zbornik za istoriju Matice srpske”, br.10, Novi Sad, 1974, 61.

¹⁸ Dušan Lazić, *Uključivanje članova HSS u NOP u Sremu*, „Zbornik za istoriju Matice srpske”, br.37, Novi Sad 1988, 150.

kontrolisano i limitirano ulaskom u Narodni front. Pošto je relativno mali broj Hrvata u Vojvodini bio u Partiji, a neznatno ih je bilo i u Narodnom frontu, KPJ je odlučila da pomogne osnivanju odbora HRSS, ali ne tako da u tom procesu učestvuju mačekovci. KPJ je u Vojvodini nameravala da uz pomoć HRSS animira Hrvate i sprovodi širi politički uticaj na hrvatske mase. Išlo se dotle da je u njihovom planu rada prema HRSS istaknut zadatak da se pokrene akcija kontrole i pretresa njenog rukovodstva, naročito u onim mestima gde Partija nije imala nikakvog uvida u rad takvih odbora. Zatim je istaknuto da u mestima ne smeju postojati nikakvi posebni odbori HRSS. Naprotiv, treba ostvarivati potpuno jedinstvo unutar Narodnog fronta.¹⁹

Međutim, rukovodstvo i ćelije na terenu nisu u potpunosti našli odgovarajuće forme rada i borbe protiv organizovanog otpora starog članstva, a pre svega novih antikomunističkih elemenata koji su se kroz HRSS povezivali i najčešće uspevali da izoluju uticaj Partije. Takvom stanju doprinosile su i neke greške Partije poput zatvaranja Hrvata sa nemačkim prezimenima u logore, a naročito greške koje izazivaju revolt kod seljaka kao što su nepravilne takse, ležarina na pijaci prema broju komada, a ne prema prostoru i sl.²⁰

Mačekovi sledbenici u severnoj Vojvodini, koje je predvodio advokat Mića Skenderović, sprečavali su osnivanje HRSS smatrajući da je to običan „prilepak” KP, a pojedince koji stoje iza te akcije diskreditovali su najčešće činjenicom da oni nikad i nisu bili članovi HSS.²¹

U Sremu stari haesesovci ističu popa Masnića, koji takođe nikad nije bio član HSS, ali koji se, koristeći se pogrešnom politikom vlasti prema seljacima, nametao kao vođa Hrvata u Vojvodini. On se predstavljao i kao zaštitnik Hrvata u Sremu tako što je obilazio okolna sela i pisao Đilasu prikazujući mu situaciju u najstrašnijim bojama.²² Upravo na slučaju Masnić vidimo koliki je bio uticaj Partije na HRSS. Naime, iz Zagreba je stiglo pismo adresirano na Pokrajinski front Vojvodine u kome Franja Gaži i sekretar stranke ne priznaju Masnića za pristalicu HRSS.²³ Očigledna je intencija Partije da se borba protiv Masnića povede u samom HRSS-u, a ne u Frontu.

Možemo konstatovati da je HRSS uz pomoć klera i dela inteligencije uspela da pre svega na osnovu zasluga iz prošlosti pronade put do hrvatskog stanovništva u Vojvodini. Međutim, njenu konkretniju političku aktivnost uspela je da otupi KPJ, koja je imala kontrolu nad najvećim delom odbora u Vojvodini. Sukob između Mačekovih pristalica i novih članova priklonjenih

---

¹⁹ AV. F.334. Zapisnik sa sastanka PKKPS za Vojvodinu održanog 8. avgusta 1946.

²⁰ AV. F.334, a.j.141

²¹ AV. F.334. Zapisnik sa sastanka PKKPS za Vojvodinu održanog 16. jula 1946.

²² AV. F.334. Zapisnik sa sastanka PKKPS za Vojvodinu održanog 25. jun 1946.

²³ AV. F.334. Zapisnik sa sastanka PKKPS za Vojvodinu održanog 8. avgusta 1946.

KPJ samo je stvarao dodatnu konfuziju i nepoverenje kod nekadašnjih sledbenika. S druge strane, osnovna slabost komunističke političke aktivnosti sastojala se u tome što nije uspela da pronađe podesne ljude preko kojih bi vršila dublji uticaj na Hrvate. Iz tog razloga morali su da se oslanjaju na, za njih sumnjive, elemente iz HRSS.

Stanje u HRSS nije moglo rezultirati političkom aktivnošću u smislu konkretne kritike prema merama koje je sprovodila KPJ. Taj zadatak na sebe je preuzela katolička crkva, a delovanje stranke svelo se na održavanje postojećeg uticaja na hrvatske mase i borbu za puki opstanak.

Dolazak komunista na vlast posle Drugog svetskog rata u istočnoevropskim zemljama predstavljalo je veliku pretnju, ne samo za održavanje ugleda i uticaja religije, već i za sam opstanak crkve na tim prostorima.

Sve crkve povele su energičnu borbu za zaštitu svojih interesa, protiv vlasti kao i protiv mera koje je ona preduzela. Metode njihovog rada su raznovrsne, i kreću se od pokušaja stvaranja zajedničkog fronta protiv vlasti sa građanskim političarima do antikomunističkih propovedi po crkvama, naročito protiv agrarne reforme.²⁴ Određene manifestacije verskog karaktera, pojedinci su koristili kao sredstvo za raspirtivanje nacionalne mržnje ali i kao provokaciju uperenu protiv vlasti²⁵ Međutim, kao političko delovanje, vlast je tretirala i javna molepstvija, sabore, organizovanje fiskulturnih akcija i razne vrste zabava za mlade.

Veći uspeh u smislu saradnje sa građanskim političarima imala je Rimokatolička crkva. Tako se iz dvora biskupa Budanovića, kako navode mnogobrojni izveštaji PK, razvijao neprijateljski rad protiv države, te je uhapšen najbliži biskupov saradnik koji je bio u vezi sa „banditskom ustaškom grupom bunjevačkih intelektualaca”. Zatim se navodi da je u Petrovaradinu usled delovanja katoličkih popova partijska organizacija imala vanredno slab uticaj.²⁶

U jednom izveštaju iz Srema navodi se da se pod uticajem rimokatoličkih popova nalazi 70% naroda nesrpske narodnosti.²⁷ Koliki je

---

²⁴ U Đurđinu na misi jedan pop kaže: „Vi sirotinja ne treba da uzimate od bogatih jer je to njihovo” AV. F.334. Zapisnik sa sastanka PKKPS za Vojvodinu održanog 16. jula 1946.

²⁵ Provokatorski karakter prenošenja badnjaka u Rumi prerastao je u besomučnu pucnjavu iz lovačkih pušaka, naročito ispred zgrade S.N.O-a i sreskog komiteta. Raspirtivanje nacionalne mržnje ogledalo se u nošenju srpskih zastava i govora koji je održao advokat Bajić, koji je između ostalog rekao da će se bratstvo i jedinstvo postići tek posle revanša srpskog naroda. AJ.CKSKJ, V; K-VII-9

²⁶ AV. F.334. Godišnji izveštaj PKKPS za Vojvodinu, 1947

²⁷ AV. F.334. Zapisnik sa savetovanja u PK sa sekretarima OK-a, održan 28. septembra 1946.

uticaj crkve i religije na rimokatoličke vernike pokazuje nam jedan izveštaj CK o odazivanju radnika i nameštenika na rad za vreme katoličkog Božića 1949. godine. Radnici katolici u većini preduzeća i državnih imanja na teritoriji Vojvodine slavili su Božić, a među njima je bio i znatan broj članova Partije.²⁸ Pored vođenja kompleksnog agitacionog rata i „razobličavanja” onih sveštenika koji su se bavili političkim radom, KPJ je postepeno povećavala pritisak na crkvu, a nije se ustručavala ni od hapšenja sveštenika. Ukupno ih je 14 uhapšeno na teritoriji Vojvodine tokom 1947. godine; 9 katoličkih, 4 pravoslavna i 1 grkokatolički sveštenik.²⁹

Iako je imala značajan uticaj na veliki deo naroda, Rimokatolička crkva se morala pomiriti sa činjenicom da se KPJ brzo pozicionirala u svim sferama društvenog života.

Nema sumnje da je vlast u Vojvodini nastojala da pronade odgovarajuće rešenje za tzv. hrvatsko pitanje u Sremu. Ipak, možemo konstatovati da su Hrvati u Vojvodini neposredno posle rata, usled objektivnih okolnosti ali i velikih grešaka i propusta živeli u političkoj izolaciji i atmosferi straha.

Abstract: Confrontation of national and political interests in Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, and above all atrocities that happened during Second World War enlarged mutual mistrust and intolerance between Serbs and Croats in Vojvodina. Keeping the peace and national spirits low as well as eradication of chauvinism were the main preconditions of building the socialism and of communist party consolidation as a ruling party. Therefore during several postwar years communist party undertook sincere and concrete measures in order to solve national problem. However insufficient ideological background and knowledge of their members caused many mistakes and flaws. Banning the Croat Peasant Party and struggle of government against the religion had passivised in great deal croatian population in Vojvodina and brought it closer to Roman Catholic church.

---

²⁸ „U Novom Sadu u brodogradilištu gde su 80% radnika katolici, na posao je došlo svega 5 radnika, tako da se nisu odazvali ni članovi KP”, AV. F.334. a.j.730.

²⁹ AV. F.334. Godišnji izveštaj PKKPS za Vojvodinu,1947.